समय - ३ घंटे **पूर्णांक - ७५**

सुचना : १. सभी प्रश्न अनिवार्य है |

२. सभी प्रश्नों के लिए अंक समान है |

३. उत्तरपत्रिका में प्रश्न क्रमांक व उपक्रमांक अवश्य लिखे |

प्रश्न १. विभिन्न विद्वानों ने हिंदी साहित्य के काल विभाजन और उसके नामकरण को किस प्रकार रेखांकित किया है? विश्लेषित कीजिए | **१५**

अथवा

हिंदी साहित्य की आदिकालीन पृष्ठभूमि का वर्णन कीजिए |

प्रश्न २. भक्ति आन्दोलन और भक्तिकाल के विकास का विवरण विस्तार से दीजिए | **१५**

अथवा

भक्तिकालीन परिवेश की विस्तार से चर्चा कीजिए|

प्रश्न ३. संत काव्यधारा एवं संत कवियों का उल्लेख कीजिए | **१५**

अथवा

कृष्ण भक्ति काव्यधारा की प्रवृत्तियों को उदाहरण सहित समझाईए|

प्रश्न ४. हिंदी साहित्य के रीतिकालीन परिवेश पर प्रकाश डालिए | **१५**

अथवा

रीतिबद्ध काव्यधारा की प्रवृत्तियों पर विशद चर्चा करे |

प्रश्न ५. **निम्नलिखित में से किन्ही तीन विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए |** **१५**

(क) जैन साहित्य की प्रमुख विशेषताएँ

(ख) सूफी परम्परा का परिचय

(ग) राम भक्त कवि तुलसीदास और उनकी रचनाएँ

(घ) रीति सिद्ध काव्य की विशेषताएँ

****

X51Y005CD1X51Y005CD1X51Y005CD1X51Y005CD1

(Time- 2:30 Hours) **(Total Marks- 75)**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B. 1. Attempt all questions.

2. All questions carry equal marks.

Q.1a)	Discuss the Branches of Philosophy.	**15**
	OR	
b)	Explain the concept and educational implications of yoga.	**15**
Q.2 a)	Discuss the relationship between philosophy and education in terms of Islamic and Christian thoughts.	**15**
	OR	
b)	Compare and contrast Essentialism and Perennialism as philosophical perspectives on education. How do these approaches shape curriculum development and teaching methods?	**15**
Q.3 a)	Explain the concept of integral education and the aims as laid down by Sri Aurobindo.	**15**
	OR	
b)	Discuss the educational contributions of Dr. Zakir Hussain and Jiddu Krishnamurthy	**15**
Q.4 a)	Explain the Platonic System of Schools and the curriculum according to Plato.	**15**
	OR	
b)	Discuss the concept and educational implications of Post-modernization.	**15**
Q.5	**Write short notes on Any three.**	**15**
a)	Scope of Education.	
b)	Educational Implications of Buddhism	
c)	Principles of Pragmatism.	
d)	Educational Contribution of Dr. Hussain.	
e)	Concept of Banking of Education.	
f)	Limitation of Post-modernization.	

****

X51Y46A684X51Y46A684X51Y46A684X51Y46A684

(वेळ- २: ३० तास) **(एकूण गुण- ७५)**

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:- १) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ अ) तत्वज्ञानाच्या शाखांची चर्चा करा. **१५**

किंवा

ब) योगाची संकल्पना आणि शैक्षणिक परिणाम स्पष्ट करा. **१५**

प्र.२ अ) इस्लामिक आणि ख्रिश्चन विचारांच्या दृष्टीने तत्त्वज्ञान आणि शिक्षण यांच्यातील संबंधांची चर्चा करा. **१५**

किंवा

ब) शिक्षणावरील तात्विक दृष्टीकोन म्हणून आवश्यकतेची आणि बारमाहीवादाची तुलना आणि विरोधाभास करा. हे दृष्टिकोन अभ्यासक्रम विकास आणि अध्यापन पद्धतींना कसे आकार देतात? **१५**

प्र.३ अ) अविभाज्य शिक्षणाची संकल्पना आणि श्री अरबिंदो यांनी मांडलेली उद्दिष्टे स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) डॉ. झाकीर हुसेन आणि जिद्दू कृष्णमूर्ती यांच्या शैक्षणिक योगदानाची चर्चा करा. **१५**

प्र.४ अ) प्लेटोनुसार शाळांची प्लेटोनिक प्रणाली आणि अभ्यासक्रम स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) उत्तर-आधुनिकीकरणाच्या संकल्पना आणि शैक्षणिक परिणामांची चर्चा करा. **१५**

प्र.५ **कोणत्याही चारांवर टीप लिहा.** **१५**

अ) शिक्षणाची व्याप्ती.

ब) बौद्ध धर्माचे शैक्षणिक परिणाम

क) व्यावहारिकतेची तत्त्वे.

ड) डॉ. हुसेन यांचे शैक्षणिक योगदान.

इ) बँकिंग शिक्षणाची संकल्पना.

ई) उत्तर-आधुनिकीकरणाची मर्यादा.

****

X51Y46A684X51Y46A684X51Y46A684X51Y46A684

Time- 2.30 Hours **Total Marks: 75**

N.B.: 1. **All** questions are **compulsory**
2. All questions carr**y equal** marks.
3. Figures to the right indicate marks

Q1 A. Explain the nature of Indian society in Prehistoric period. 15

OR

1 B. State the rise and growth of caste and untouchability and suggest solutions for the eradication of untouchability and the annihilation of caste in early India

Q 2 A. Take a historical overview of state formation in the ancient India. 15

OR

2.B. Comment on the nature and debate of Indian feudalism.

Q 3 A. Explain the importance of Buddhism from a universal point of view. 15

OR

3 B. Describe the religious condition of the Rigvedic period.

Q4 A. Explain the causes for the rise of second Urbanization and give information about the some cities. 15

OR

4 B. Write an essay on trade between India and Romans.

Q5) Write short notes on **any three** of the following: 15

A. Transition of Jana to Varna
B. Evolution of state in Peninsular India
C. Tantric Cults
D. Guild System

****

X51Y2D5F32X51Y2D5F32X51Y2D5F32X51Y2D5F32

मराठी रुपांतर

वेळ –२.३० तास **एकूण गुण-७५**

सूचना १ सर्व प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.
२ सर्व प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.
३ उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.१ अ. प्रागैतिहासिक काळातील भारतीय समाजाचे स्वरूप स्पष्ट करा. १५

किंवा

१ ब. प्राचीन भारतातील जात आणि अस्पृश्यतेचा उदय व विकास सांगून अस्पृश्यता निर्मुलन व जातीअंतासाठी उपाय सुचवा.

प्र.२ अ. प्राचीन भारतातील राज्यनिर्मितीचा ऐतिहासिक आढावा घ्या. १५

किंवा

२ ब. भारतीय सरंजामशाहीचे स्वरूप आणि विवादावर भाष्य करा.

प्र.३ अ. वैश्विक दृष्टिकोनातून बौद्ध धर्माचे महत्त्व सांगा. १५

किंवा

३ ब. ऋग्वेदकालीन धार्मिक स्थितीचे वर्णन करा.

प्र. ४ अ. दुसऱ्या नागरीकरणाच्या उदयाची कारणे सांगून त्यातील काही नगरांची माहिती द्या. १५

किंवा

४ ब. भारत आणि रोमन यांच्यातील व्यापारावर निबंध लिहा.

प्र.५. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** टिपा लिहा. १५

अ. जन ते वर्ण स्थित्यंतर
ब. द्वीपकल्पीय भारतातील राज्याची उत्पत्ती
क. तंत्र संप्रदाय
ड. श्रेणी पद्धत

****

X51Y2D5F32X51Y2D5F32X51Y2D5F32X51Y2D5F32

समय – २ :३0 घंटे **पूर्णांक - ७५**

सुचना : १. सभी प्रश्न अनिवार्य है |

२. सभी प्रश्नों के लिए अंक समान है |

३. उत्तर पत्रिका में प्रश्न क्रमांक व उप क्रमांक अवश्य लिखें |

प्रश्न १. व्यवस्था और व्यवहार के रूप में भाषा की भूमिका पर प्रकाश डालिए | **१५**

अथवा

भाषा विज्ञान की अध्ययन पद्धतियों पर विस्तार से प्रकाश डालिए |

प्रश्न २. वाग अवयव और उनके कार्य का वर्णन कीजिए | **१५**

अथवा

स्वनिम की विशेषताएँ और स्वनिम के भेद को विवेचित कीजिए |

प्रश्न ३. प्राचीन भारतीय आर्य भाषाओं में वैदिक और लौकिक संस्कृत की विस्तार से चर्चा कीजिए और उनकी विशेषताएँ लिखिए | **१५**

अथवा

मध्यकालीन भारतीय आर्यभाषाओं के विकास क्रम का उल्लेख कीजिए |

प्रश्न ४. हिंदी का वाक्य विन्यास में पदक्रम की परिभाषा स्पष्ट करते हुए पदक्रम की रचना पर प्रकाश डालिए | **१५**

अथवा

वाक्य की परिभाषा और उसके भेद को विस्तार से स्पष्ट कीजिए |

प्रश्न ५. निम्नलिखित में से किन्ही तीन विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए | **१५**

(क) भाषा के अभिलक्षण

(ख) स्वनिम के भेद

(ग) मराठी भाषा

(घ) बंगाली भाषा

****

X51Y140376X51Y140376X51Y140376X51Y140376

Time: 2 ½ Hrs. **Total: 75 Marks**

N.B.: 1. All Questions are Compulsory.
2. All Questions carry equal marks.
3. Figures to the right indicate marks.

Q1 A. Assess the political condition of South Indian States in 18 th century. **15**

OR

Q1 B. Explain the development of Trade and Industries of India in 18 th century.

Q2 A. Explain the nature of the colonial state and the political economy of the colonial state. **15**

OR

Q2 B. Enumerate the British initiatives in the modern educational policy in India.

Q3 A. Examine the causes and the effects of commercialization of Agriculture in India. **15**

OR

Q3 B. Write a detailed note on Drain Theory.

Q4 A. Evaluate the contribution of social reformers to solve caste problems. **15**

OR

Q4 B. Explain the rise and growth of Muslim communalism in India.

Q5. Write Short Notes (**Attempt ANY Three**) **15**

A. Religious life of India in 18 th century
B. The Utilitarian Scale of 'Happiness'
C. Industry in Modern India
D. Satyashodhak Samaj

****

X51Y38F5FAX51Y38F5FAX51Y38F5FAX51Y38F5FA

वेळ: २.३० तास **एकूण: ७५ गुण**

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

प्र १ अ. १८ व्या शतकातील दक्षिण भारतीय राज्यांच्या राजकीय स्थितीचे मूल्यांकन करा. **१५**

किंवा

प्र १ ब. १८ व्या शतकातील भारतातील व्यापार आणि उद्योगांचा विकास स्पष्ट करा.

प्र २ अ. ब्रिटिश राजवटीत भारतातील वसाहतिक राज्याचे स्वरूप आणि राजकीय अर्थव्यवस्था स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

प्र २ ब. आधुनिक भारतातील शैक्षणिक धोरणामध्ये ब्रिटिशांच्या प्रयत्नांचा मागोवा घ्या.

प्र ३ अ. भारतातील शेतीच्या व्यापारीकरणाची कारणे आणि परिणामांचे परीक्षण करा. **१५**

किंवा

प्र ३ ब. ड्रेन थिअरीवर (आर्थिक नि:स्सारण सिद्धांत) तपशीलवार टीप लिहा.

प्र ४ अ. जातीय समस्या सोडवण्यासाठी समाजसुधारकांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा. **१५**

किंवा

प्र ४ ब. भारतातील मुस्लिम जमातवादाचा उदय आणि वाढ स्पष्ट करा.

प्र ५. टिपा लिहा (**कोणत्याही तीन**) **१५**

अ. १८ व्या शतकातील भारताचे धार्मिक जीवन
ब. सुख व समाधानाची उपयुक्ततावादी विचारसरणी
क. आधुनिक भारतातील उद्योगधंदे
ड. सत्यशोधक समाज

****

X51Y38F5FAX51Y38F5FAX51Y38F5FAX51Y38F5FA

समय : ३ घंटे **पूर्णांक : ७५**

सुचना : १. सभी प्रश्न अनिवार्य है |
२. सभी प्रश्नों के लिए अंक समान है |
३. उत्तर पत्रिका में प्रश्न क्रमांक व उप क्रमांक अवश्य लिखें |

प्रश्न १. निम्नलिखित अवतरणों में से किन्ही दो की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए | **३०**

(क) बाँभण साहि समदिया बीसलराइ|
हांसला तेजीय नइ कुलइ कबाइ|
दीन्हउ छइ सोनउ सोलहउ|
पाट पटंबर पाका जी पान |
कर जोड़ी राजा भणइ|
आगलइ राव सिउं राषिज्यों मांम ||भू.||

(ख) "दरियाव की लहर दरियाव है जी
दरियाव और लहर में भिन्न कोयम् ।
उठे तो नीर हैं बैठे तो नीर है
कहो जो दूसरा किस तरह होयम् ।
उसी का फेर के नाम लहर धरा
लहर के कहे क्या नीर खोयम् ॥"

(ग) "जबहिं दीप नियरावा जाई, जनु कबिलास निअर भा आई ॥
घन अमराउँ लाग चहुँ पासा । उठा भूमि हुत लागि अकासा ॥
तरिवर सबै मलयगिरि लाई । भइ जग छाँह रैन होइ आई ॥
मलय समीर सोहावन छाहाँ । जेठ जाड़ लागै तेहि माहाँ ॥
ओही छाँह रैन होइ आवै । हरियर सबै अकास दिखावै ॥
पथिक जो पहुँचे सहि कै घामू । दुख बिसरै, सुख होइ बिसरामू ॥
जेइ वह पाई छाँह अनूपा । फिरि नहिं आइ सहै यह धूपा ॥
अस अमराउ सघन घन, बरनि न पारौ अंत ।
फूलै फरै छाँव ऋतु, जानहु सदा बसंत ॥"

प्रश्न २. निम्नलिखित में से किन्ही दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए | **३०**

(च) 'बीसलदेव रासो' के काव्य सौन्दर्य और उसकी भाषा का समीक्षात्मक अध्ययन कीजिए

(छ) कबीर के दार्शनिक विचारों के माध्यम से क्या अभिव्यक्त किया जा सकता है, उसकी विस्तार से चर्चा कीजिए |

(ज) जायसी ने पद्मावत में प्रतीकों का सुंदर संयोजन किया है स्पष्ट कीजिए |

प्रश्न ३. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए | **१५**

(प) बीसलदेव रासो का कथानक

(फ) कबीर का भाषायी सौन्दर्य

(ब) नागमती का विरह वर्णन और प्रकृति

****

X51Y38D859X51Y38D859X51Y38D859X51Y38D859